

IEVADS

Viedierīces ienākušas ikdienā un kļuvušas par tās neatņemamu sastāvdaļu ne tikai pieaugušo, bet arī bērnu dzīvē. Līdztekus ieguvumiem tās rada arī dažādus riskus, īpaši bēr-

niem. Jaunākā vecuma bērniem viens no riskiem ir valodas attīstības kavēšana, bet skolēniem nereti viedtālruna lietošana sāk veidoties pat par atkarību. Kā šo situāciju risina mācību iestādēs?

Jaudīgas ierīces

Cēsu Valsts ģimnāzijas kārtības noteikumi paredz, ka, mācību stundai sākoties, skolēniem personīgās viedierīces jāizslēdz. Noteikumi vērsti uz to, lai tās nelietotu bez nepieciešamības. Taču mācību priekšmetu stundās ir uzdevumi, kuros paredzēta pieslēgšanās internetam caur telefonu, lai rastu risinājumu.

"Ja klašu audzinātāji pratuši izskaidrot, skolēnu vecāki piekrituši, audzēkņi stundu laikā viedierīču novietošanai klasē izmanto tām paredzētus plauktiņus. Daļa uztver to ar izpratni, novieto viedierīces, lai paši sev netraucētu sekot darbam. Dažkārt vecāki tomēr protestē, ka jauniešiem skolā nākas viedierīci izlaist no rokām. Pieaugušie spriež, ka skolotājiem vajadzētu prast mācību stundās panākt disciplīnu bez piespiedu darbībām un nodrošināt, lai skolēni šajā laikā telefonu bez vajadzības nelietotu," par risinājumiem stāsta Dace Baltiņa, ģimnāzijas direktora vietniece metodiskajā darbībā.

Skolas ikdiena rāda, ka daudziem grūti novērst acis no telefona. Tiklīdz brīvēks mirklītis stundā, ieskatās ekrānā, sekojot notiekošajam interneta vidē. "Ar jauniešiem skolā runāts, ko viņi, iespējams, nodara paši sev. Pusaudži bez kritiska izvērtējuma virtuālajā vidē var nosūtīt arī

personīgos foto, informāciju," komentē D. Baltiņa. Skolotājiem radies iespaids, ka vecāki, iegādājoties jauniešiem jaudīgas viedierīces, nejut pienākumu runāt par drošību, kas jāievēro, darbojoties internetā. Skolotāji norāda uz riskiem, kas rodas, ja jaunieši izplata personisku informāciju.

Pastāv personas datu aizsardzība, to skola ievēro. Audzēkņiem skaidro, kā pareizi jārikojas, savus datus nododot virtuālajā vidē. "Par to runāt esam aicinājuši profesionāli. Skolotāji par to, kā aizsargāt ģimeni, īpašumu, vēsta jauniešiem arī civilzinību, ekonomikas stundās. Tiek arī skaidrots un atgādināts, ka izklaižu sižeti, ko pubertātes vecuma skolēni rada un uztic internetam, tur būs arī pēc gadiem," stāsta Dace Baltiņa. "Informācija, ko jaunieši par sevi neapdomīgi ievietojuši virtuālajā vidē, pēc laika, kad sākusies pieauguša cilvēka dzīve un karjera, var vērsties pret pašu."

Sociālo zinību stundās skolēniem skaidro viedierīču pielietošanas iespējamās sekas. Savukārt matemātikas, informātikas, angļu valodas vai vēl citās stundās skolotāji strādā, aicinot jauniešus tieši izmantot viedierīces, lai uzmeklētu mācību tēmai atbilstošu plašāku informāciju. To aicina analizēt. Ja būs mācību uzdevums ar viedierīču pielietošanu, jauniešiem tas tiek skaidri definēts. Reizēm šī metode lieki noder arī tāpēc, ka skolēnu viedtālruni ir jaudīgāki par skolas datoriem. Mācību uzdevuma izpildei vai tēmas analīzei tas tieši noder. □

Saziņai vecākiem

LAIMA UPMALE, Jaunpiebalgas vidusskolas direktora vietniece mācību darbībā sākumskolā:

"Esmu par jaunām tehnoloģijām skolā, bet ar nosacījumu, ka bērni tās lieto šad un tad, nevis daudz. Bērniem, kas aug šajā tehnoloģiju laikā, neraisās valodiņa, neveidojas rokkraksts, jo viņi pārāk bieži spaida podziņas, ar pirkstu "staigā" pa ekrānu. Bērniem aizvien vairāk nepieciešama logopēda palīdzība, jālabo izruna. Gribu atgādināt - sākumskolas bērni tā vēlas runāties, izrunāties ar pieaugušo! Viņiem patīk stāstīt, bet mājās nav dota iespēja. Vecāki ir pārāk aizņemti.

Sākumskolā ir stingra noruna - telefoni stundu laikā un starpbrīžos ir somās. Ja kāds

bērns nevar to izpildīt, tad telefons jānovieto uz pedagoga galda. Nenoliedzami, telefoni dod labas iespējas, tās der arī bērniem, tikai mazie to izmanto vien kā spēlīti. Tāpēc telefonu kā tehnoloģiju skolotāji dažkārt iesaista stundās, lai bērni mācās to lietot un viņu acīs telefonam celtos vērtība. Taču arī mazajiem telefons ir nepieciešamība. Bērni sazinās ar vecākiem, daudzi dodas uz mākslas un mūzikas skolu, vecāki brauc pakal pēc nodarbības.

Viedtālrunu iespējas skola izmanto arī saziņai ar audzēkņu vecākiem, izveidota īpaša "WhatsApp" grupa. Klašu audzinātāji vecākiem izskaidrojuši, kādām tēmām domāta šī saziņa un kādas tēmas jāatstāj ārpus virtuālās vides." □

Telefonus nelietojam!

Ienākot pa Cēsu 1. pamatskolas namdurvīm, ikviens redz skolas kārtības noteikumu "ceļazīmi" - runāšana pa telefonu bez īpašas atļaujas skolā nav paredzēta.

To 1. - 9. klašu skolēni mācību dienas laikā drīkst darīt, ja saņemta skolotāja atļauja. Skolēni telefonu patur somā. Kad tādu noteikumu radīja, klāsēs vēl bija kastītes, kur nolikt tālrunus, lai tie bērnus "nekārdinātu" stundu laikā. Daļa vecāku sāka bažīties, kas var notikt ar telefonu, ja tas nebūs pie īpaš-

nieka, tā tomēr ir visai dārga manta.

"Tāpēc telefonus katrs var paturēt, bet ir noteikums, ka skolēni tālrunus skolā neieslēdz un nelieto bez īpašas atļaujas," stāsta Cēsu 1. pamatskolas vecāku domes vadītāja Aiga Jakovoča. "Tikko notikušajā vecāku domes sēdē bija jauns priekšlikums - skolotājiem iekļaut telefonu lietošanu mācību procesā, audzēkņiem uzdotot tos izmantot informācijas iegūšanai. Taču tad ir jautājums, vai visiem audzēkņiem klasē ir tālruni ar skārienjutīgu ekrānu un interneta pieslēgumu." Vecāku dome nav vēlējusies nostādīt nepatīkamā situ-

ācijā tos bērnus, kuriem nav modernāko iespēju telefoni.

Kad stundas beigušās, bērni gaida ierodamies vecākus un atkal var lietot telefonu pēc tā nozīmes - zvanīt. Vecāki ievērojuši, ka pieaugušo izvirzītos noteikumus par viedierīču lietošanu jaunāko klašu bērni izprot un paši arī kontrolē, tas nav jādara pieaugušajiem. Ja skolas dienā tomēr telefons tiek lietots, tad katrs pusaudzis zina, ka līdz mācību dienas beigām tas būs jānoliek pie skolotājas. "Ja neievēro noteikumus, tālrunis uz laiku jāatstāj pieaugušajam," stāsta vecāku padomes vadītāja. □

Logopēds par cēloņiem

EGITA APŠA, logopēde, kas strādā ar Cēsu bērniem pirmsskolas vecumā un Priekuļu bērniem sākumklasēs, vērtē cēloņus, kāpēc šodienas logopēdiem ir teju vairāk darba. Kāpēc dažas skaņas bērni nevar un nevar pareizi izrunāt. Ne tikai logopēdi, arī vecāki bērniem var palīdzēt veidot prasmi pareizi runāt.

Vispirms jāapjauš skaņas

Viedtālruni, planšetdatori - mēdz būt, ka šie gadžeti ieslēgti nepārtraukti un rada troksni visā mājoklī. Tas tiešām var kavēt bērna attīstību, jo troksnī neveidojas fonemātiskie procesi. Bērnam troksnī grūti saklausīt atsevišķās skaņas. Savā darbībā pārliecināts, ka daudziem bērniem ikdienā netiek veicināta prasme ieklausīties skaņās. Var paklausīties skaņās dabā, skaņas, kas dzirdamas ikdienas nodarbēs mājās, arī tad, kad it kā iestājies klusums, tomēr kaut kas ir dzirdams.

Fonemātiskie procesi saistīti ar prasmi saklausīt atsevišķas skaņas, kas pēc tam jāpārvērš par burtiem. Pirmā, otrā skaņa, tā veidojas spēja tās saprast, prasme saklausīt burtus un izprast to secību vārdā. Skaņu apjaušana ir pamats. No tā veido-

sies arī rakstītprasme. Mēs, pieaugušie, dzirdam skaņas, uzrakstām burtus, bet bērnam tā ir liela māksla, kas jāapgūst.

Darbošanās datorā vai ar telefona starpniecību internetā bērnam ātri piegādā krāsainu, vizuālu informāciju. Lieliski, ja šādā brīdī ir blakus vecāki un aicina par ekrānā redzēto arī parunāt. Jautājumi bērnam veicina domāšanu - kas ekrānā aizskrēja, kāpēc suns skrēja? Ja ekrānā redzēto neapspriež, bērns turpina uztvert tikai attēlus, runas prasmes neveidojas.

Ko nodara steiga un stress

Viena no steigas izpausmēm ir bieža saziņa ar īsziņām telefo-

nā. Iespējams, pilna rakstība nemaz netiek lietota. Dažkārt vecāki sazinās ar bērniem, lietojot vārdu saīsinājumus. Arī tiešās sarunās ātra runa mēdz pāriet īsā saziņā un nepalīdz bērnam veidot bagātu valodu. Reizēm vecāki runā tik ātri, ka mazais nemaz neuztver, ko viņi pasaka. Logopēds ieteic runāt bērnam saprotamā tempā, īsākiem teikumiem, nevis vienā elpā nobērt garu runu.

Bērniem valodas bagātība neveidojas, ja ģimenē runā aprauti, sazināšanās notiek frāzēs, kuras var uztvert tikai pieaugušie. Ja viņi nerēķinās, ka sarunu biedrs ir bērns, saruna neveidosies. Pieaugušie, aizrāvušies ar sevi, bērnam gan pajautā, bet paši arī sniedz atbildi. Nekas cits mazajam neatliek, kā māt ar galvu, piekrītot vai nepiekrītot teiktajam. Vecāki sāk pierast, ka savas vēlmes bērns iemācījies izteikt ar žestiem.

Taču sarunāšanās ieradumus var mainīt. Ja bērns iemācījies atbildēt ar žestu, jāpagaida, lai no viņa nāk vārdiska atbilde. Atbildēšanu veicina pazīstamā vārdu spēle "Vāru, vāru putriņu", kurā jāsarunājas. □

Lappusi sagatavojuši
MAIRITA KAŅEPE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds